

## Κείμενο Ι: Η βία στα σχολεία και η σιωπή που τη θρέφει

Άρθρο της Μαρίας Κατσουνάκη που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Η Καθημερινή στις 27 Ιανουαρίου 2013.

[1] Γιατί ένας μαθητής να θέλει να προκαλέσει σε κάποιον άλλον πόνο ή αναστάτωση; «Όποιος δεν έχει λέξεις είναι ευάλωτος» θα απαντούσε η Νατάσα Πολονύ, Γαλλίδα δημοσιογράφος και εκπαιδευτικός, συγγραφέας του σημαντικού δοκιμίου «Τα χαμένα παιδιά μας», που αν και έχει κυκλοφορήσει πριν από έξι χρόνια, παραμένει υποδειγματικό για τον θεσμό της εκπαίδευσης και τη δυσλειτουργία των σύγχρονων σχολείων. Όσο η γλώσσα βάλλεται, είμαστε σχεδόν καταδικασμένοι να καταφεύγουμε στον θυμό και στη βίαιη έκφρασή του. Θα πείτε ότι σε αυτή την περίοδο της ανεξέλεγκτης κρίσης, όπου οι οικογένειες διαλύονται από την ανεργία και την ανέχεια, τα παιδιά μεταφέρουν στο σχολείο ό,τι βιώνουν και συσσωρεύουν ως ατμόσφαιρα στο σπίτι. Η γλώσσα παύει να είναι, από μόνη της, επαρκής ερμηνεία.

[2] Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 4η θέση ανάμεσα σε 41 χώρες σε περιστατικά ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού ή bullying όπως ονομάζεται διεθνώς. Βία λεκτική, ψυχολογική, σωματική, ακόμη και διαδικτυακή ή ηλεκτρονική. Όπως επισημαίνει ο ευρωβουλευτής Γιώργος Κουμουτσάκος (ο οποίος προώθησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την καθιέρωση Ευρωπαϊκής Ημέρας κατά του εκφοβισμού και της βίας στα σχολεία), ο διαχωρισμός «θύματος-θύτη είναι λανθασμένος, αφού και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για παιδιά, μπλεγμένα στα δίκτυα αυτού του νοσηρού φαινομένου».

[3] Η σιωπή που καλύπτει παρόμοιες πράξεις είναι το αυγό του φιδιού: ο θύτης γνωρίζει ότι η συμπεριφορά του είναι τιμωρητέα, το θύμα ντρέπεται, ο δάσκαλος φοβάται να αναλάβει την ευθύνη, η οικογένεια τις περισσότερες φορές αγνοεί. «Δημιουργείται ο κύκλος μιας ιδιότυπης ομερτά\* μεταξύ των εμπλεκόμενων, που το μόνο που κάνει είναι να δηλητηριάζει τις ψυχές των μαθητών, στοιχειώνοντας τα όνειρα και τις ελπίδες τους», επισημαίνει ο ευρωβουλευτής [...]

\* ο νόμος της σιωπής, η παραβίαση του οποίου τιμωρείται αυστηρά

[4] Η ενδοσχολική βία είναι δύσκολο πολλές φορές να ανιχνευτεί και, όταν εντοπιστεί, μπορεί να είναι ήδη αργά. Μπορεί, δηλαδή, η ζημιά να έχει προκληθεί. Υπάρχουν πολλές μαρτυρίες καθηγητών που βρίσκονται απέναντι σε έξαλλα και απελπισμένα παιδιά, επειδή βλέπουν μπροστά τους έναν τοίχο. Η άμυνα μετασχηματίζεται σε επιθετικότητα. Για να ελέγξει το συναίσθημά του και να διατυπώσει τον συλλογισμό του, χρειάζεται λέξεις. Αν αποκοπεί από την επικοινωνία αυτής της μορφής και απορροφηθεί από το Διαδίκτυο, ο κίνδυνος μεγαλώνει.

[5] Σημειώνει η Ν. Πολονύ: «Όταν ένας νέος λέει ότι κάτι είναι «κουλό» μπορεί να θέλει να πει «είναι εκπληκτικό», «είναι τρομερά βαρετό», «είναι συναρπαστικό» και πολλές ακόμα έννοιες της αντίληψης και του συναισθήματος, από το αρνητικό ως το θετικό. Αλλά ο συνομιλητής γενικά μαντεύει τι θέλει να του μεταδώσει αυτή η φράση χωρίς να χρειαστεί να επιστρατεύσει συλλογισμούς. Μαντεύει γιατί και το δικό του αισθητήριο είναι παρόμοιο, γιατί οι παραστάσεις του είναι ίδιες. Αντίθετα με όποιον δεν ανήκει στην ίδια πολιτισμική σφαίρα».

[6] Μπορεί η άποψη αυτή να φαντάζει ήδη μακρινό παρελθόν σε μια κοινωνία και ένα σχολικό περιβάλλον κατ' επέκταση, όπου η βία αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα σχέσεων και συμπεριφορών. Μαθητές ταπεινώνονται, στοχοποιούνται, ξυλοκοπούνται λόγω χρώματος, καταγωγής, επειδή τραυλίζουν, είναι παχυσαρκοί, φοράνε γυαλιά, αριστεύουν ή μένουν στην ίδια τάξη, είναι πολύ ντροπαλοί και συνεσταλμένοι, διαφοροποιούνται από το περιβάλλον τους (ένας ανήμπορος γονιός ή μια άρρωστη αδελφή). Η επιθετικότητα δεν έχει μία μόνο γενεσιουργό αιτία, εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, τραυματίζει για να «επιστρέψει» το τραύμα που την έχει θρέψει.

[7] Τι δουλειά έχει η γλώσσα μέσα σε αυτό τον ορυμαγδό του bullying ή του cyber bullying. Μα η γλώσσα είναι η αρχιτεκτονική με την οποία χτίζουμε το εγώ και τον τρόπο που μας περιβάλλει· δίνει νόημα στον κόσμο που αντιλαμβανόμαστε, τον διευθετεί. Εμπλουτίζει την πραγματικότητα. Της δίνει σχήμα και περιεχόμενο. Αντιστρατεύεται τη σιωπή και ό,τι εκείνη συγκαλύπτει.

<https://www.kathimerini.gr/733654/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-via-sta-sxoleia-kai-h-siwph-poy-th-8refei>

## Κείμενο II: Μαρτυρίες

*Συνέντευξη μαθητών /-τριών από τη Διγλεκτή Αγγελή, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών στις 10 Μαρτίου 2015.*

Επισκεφθήκαμε το Γυμνάσιο Άνοιξης και συνομιλήσαμε με μαθητές της Γ' Γυμνασίου για το φαινόμενο του εκφοβισμού:

**Βαρβάρα:** «Στο Δημοτικό, λόγω του χρώματός μου, συνέχεια με κορόιδευαν. Παρά το γεγονός ότι γεννήθηκα εδώ, ότι είμαι Ελληνίδα και απλά διαφέρω στο χρώμα, μου λέγαν "είσαι μαύρη, διαφορετική από εμάς". Με έβριζαν και δεν ένιωθα ωραία. Στεναχωριόμουν και καθόμουν μόνη μου. Για ένα χρόνο δεν έκανα παρέα με κανέναν. Ήθελα να αλλάξω σχολείο. Δεν το είχα πει στους γονείς μου».

**Διονύσης-Χρήστος:** «Όλα τα μαθητικά χρόνια μού ασκείται λεκτική βία, τόσο πολύ που πλέον την έχω συνηθίσει. "Είσαι κοντός, είσαι άσχημος, είσαι τεμπέλης, είσαι βρομιάρης, είσαι ψεύτης". Και η λίστα συνεχίζεται με πάρα πολλά επίθετα ακόμη. Εξακολουθώ να δέχομαι τέτοιες συμπεριφορές μέχρι και σήμερα. Δεν με νοιάζει πια. Το συνήθισα».

**Ιάσοντας:** «Στη Δ' Δημοτικού ένα παιδί δύο χρόνια μεγαλύτερο από εμένα με έδερνε χωρίς κανέναν προφανή λόγο και κανείς δεν έκανε τίποτα. Αυτό με σημάδεψε για πάρα πολλά χρόνια. Στην Α' Γυμνασίου, στο προηγούμενο σχολείο μου, όλα ήταν καλά στην αρχή. Μετά τους βαθμούς του πρώτου τριμήνου, όμως, όταν έγινα απουσιολόγος, ο δεύτερος απουσιολόγος ξεκίνησε πόλεμο και ξεσήκωσε παιδιά απ' όλα τα τμήματα εναντίον μου. Οι καθηγητές το γνώριζαν, αλλά δεν ασχολήθηκαν. Την επόμενη χρονιά δεν άντεξα άλλο και άλλαξα σχολείο».

«Δεν οφείλεται σε εμάς το γεγονός ότι μας ασκείται bullying. Δεν θα 'πρεπε να ντρεπόμαστε γι' αυτό», δηλώνει στην «Εφ.Συν.» η **Κωνσταντίνα**, μαθήτρια της Γ' τάξης του Γυμνασίου Άνοιξης. Η πλειονότητα των παιδιών θεωρεί ότι, στην περίπτωση που κάποιος δεχτεί εκφοβισμό, θα πρέπει να κοινοποιήσει το πρόβλημα και να μην κλείνεται στον εαυτό του και είναι πολύ σημαντική η αντίδραση στην περίπτωση που κάποιος αντιληφθεί μια τέτοια συμπεριφορά (παρατηρητής).

«Παρά τη συνεχή ενημέρωση, το φαινόμενο έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Προσπαθούμε να παρουσιάσουμε τον εαυτό μας, όπως οι άλλοι θέλουν να μας βλέπουν και όχι να υποστηρίξουμε αυτό που πραγματικά είμαστε. Έτσι, δεν μπορούμε να υπερασπιστούμε κάτι που εμείς οι ίδιοι δεν έχουμε συνειδητοποιήσει», μας λέει ο **Αντρέας**. Από την πλευρά του, ο **Κωνσταντίνος** τονίζει τα

προβλήματα που προκαλούνται από τη συγκάλυψη και την άρνηση ύπαρξης τέτοιων φαινομένων, τόσο από τους γονείς όσο και από τους καθηγητές, ενώ η Ιωάννα λέει ότι θα πρέπει να δοθεί εξίσου μεγάλη βαρύτητα στην περίπτωση τόσο του «θύτη» όσο και του «θύματος».

[https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/18420\\_eho-synithisei-ti-bia-den-me-noiazei-pia](https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/18420_eho-synithisei-ti-bia-den-me-noiazei-pia)

### Κείμενο III: Βρέχει

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Εντέν Χόρβατ (1901-1938), ενός από τους σημαντικότερους συγγραφείς της γερμανόφωνης λογοτεχνίας του 20ού αιώνα, Νιάτα χωρίς-Θεό (1937) στο οποίο ο συγγραφέας επιχειρεί να στηλιτεύσει τον μικροαστισμό που στήριξε τον τότε ανερχόμενο ναζισμό. Σ' αυτό, σε μια τάξη σχολείου, οι έφηβοι μαθητές (γράμματα χωρίς ονόματα) εκπαιδεύονται για να αναπαράγουν προπαγανδιστικά σλόγκαν για τη διαίρεση των ανθρώπων. Αφηγείται ένας δάσκαλος, που προσπαθεί να μην οργίζεται, για να μην αποηυθεί.

[1] Όταν το άλλο πρωί πήγα στο γυμνάσιο και ανέβαινα την σκάλα που οδηγούσε στο γραφείο των καθηγητών, άκουσα έναν συγκεχυμένο θόρυβο στον δεύτερο όροφο. Ανέβηκα βιαστικά και είδα ότι πέντε αγόρια, και συγκεκριμένα ο Ε, ο Γ, ο Ρ, ο Χ και ο Τ, έδερναν ένα άλλο, τον Φ.

[2] «Μα τι κάνετε εκεί πέρα;». Τους φώναξα. «Αν πιστεύετε ότι πρέπει να τσακώνεστε ακόμα σαν μαθητές του δημοτικού, καλά θα κάνετε να τσακώνεστε ένας με έναν, όμως πέντε εναντίον ενός, ε! Αυτό είναι δειλίσια».

[3] Με κοίταζαν χωρίς να καταλαβαίνουν, ακόμα κι ο Φ, που είχαν επιτεθεί οι πέντε. Ο γιακάς του είχε γίνει κομμάτια. «Τι σας έκανε;» ρώτησα μετά, αλλά οι ήρωες δεν έλεγαν ν' ανοίξουν το στόμα τους, ούτε κι ο δαρμένος. Σιγά σιγά μόνο έμαθα ότι ο Φ δεν είχε κάνει τίποτα στους πέντε, αντιθέτως μάλιστα οι πέντε του είχαν κλέψει το ψωμάκι με το βούτυρο όχι για να του το φάνε, παρά μόνο για να μην έχει. Πέταξαν το ψωμάκι απ' το παράθυρο στην αυλή.

[4] Κοιτάζω κάτω. Είναι πάνω στο γκριζό δάπεδο. Εξακολουθεί να βρέχει και το ψωμάκι φέγγει λαμπρά και το φως του έρχεται προς τα πάνω. Και σκέφτομαι: ίσως οι πέντε να μην είχαν ψωμάκια και θύμωσαν που είχε ο Φ. Όμως όχι, όλοι τους είχαν ψωμάκια, ο Γ μάλιστα δύο. Και ρωτάω ακόμα μια φορά: «Γιατί το κόνητε λοιπόν;» Κι αυτοί δεν ξέρουν. Στέκουν μπροστά μου και χασκογελούν αμήχανα. Ναι, ίσως είναι κακός ο άνθρωπος, αυτό άλλωστε το λέει και η Βίβλος. Όταν σταμάτησε να βρέχει και τραβήχτηκαν τα νερά του κατακλυσμού, είπε ο Θεός: «Στο εξής δεν θα ξανατιμωρήσω τη Γη για χάρη του ανθρώπου, γιατί οι επιδιώξεις της καρδιάς του ανθρώπου είναι κακές από την νιότη κιόλας».

[5] Την κράτησε την υπόσχεση του ο θεός; Δεν ξέρω ακόμα. Όμως δε ρωτάω πια γιατί πέταξαν το ψωμάκι στην αυλή. Ζητάω μόνο να μάθω αν δεν έχουν ακούσει ποτέ τους ότι, από τα πανάρχαια χρόνια, εδώ και χιλιάδες χιλιάδων χρόνια, από την αρχή του ανθρώπινου πολιτισμού, έχει φτιαχτεί ένας άγραφος νόμος, που γίνεται όλο και πιο ισχυρός, ένας ωραίος αντρίκειος νόμος: Όταν τσακώνεστε, να παλεύετε ένας με έναν! Να είστε πάντοτε ιππότες! Και απευθύνομαι ξανά στους πέντε και ρωτάω: «Μα δεν ντρέπεστε;» Δεν ντρέπονται. Μιλώ άλλη γλώσσα. Με κοιτάζουν με γουρλωμένα μάτια. Μόνο ο δαρμένος χαμογελάει. Με περιγελάει.

[6] «Κλείστε το παράθυρο», λέω, «γιατί θα μπει βροχή μέσα!»

[7] Το κλείνουν.

[8] Τι θα γίνει αυτή η γενιά; Σκληρή ή αμόρφωτη; Δε λέω τίποτα άλλο και πηγαίνω στο γραφείο των καθηγητών. Στη σκάλα σταματάω και αφουγκράζομαι τσακώνονται πάλι: Όχι είναι σιωπή.